

Jonathan Adams & Katherine Holman (red.). *Scandinavia and Europe 800–1350 – Contact, Conflict and Coexistence. Medieval texts and cultures of Northern Europe* 4. Brepols, Turnhout 2004. XXII+369 s. ISBN 2-503-51085-x (ib.)

Bokomtale ved Bente Opheim Brathetland

Scandinavia and Europe 800–1350 – Contact, Conflict and Coexistence er ei omfattande artikkelsamling med bakgrunn i ein todagars tverrfagleg konferanse med same namn, arrangert av Universitetet i Hull i 1999. Det overordna temaet er dei politiske og kulturelle relasjonane mellom Skandinavia og Europa frå tidleg vikingtid til slutten av høgmellomalderen. Korleis påverka skandinaviane dei politiske, kulturelle og sosiale tilhøva i områda utanfor Skandinavia der dei herja, handla eller slo seg ned? Og ikkje minst, kva medførte denne aktiviteten for utviklinga i områda dei kom frå? Desse spørsmåla blir belyste gjennom 24 artiklar som dekkjer eit vidt spekter av perspektiv, geografiske område og fagfelt.

Artiklane er grupperte i fire bolkar, dels ut frå fagfelt og dels på grunnlag av tematikk. Den fyrste bolken konsentrerer seg om historiske og arkeologiske uttrykk for kontakt med dei britiske øyene. Tyngdepunktet ligg her på arkeologiske undersøkingar av den skandinaviske ekspansjonen i tidleg mellomalder, med innlegg som kastar lys over tilhøvet mellom vikingane og den keltisk folkesetnaden på vesterhavssøylene og Skottland (O. Owen, D.H. Caldwell), og angelsaksarar og bretonar i sør og sørvest (A. Pedersen, D. Gore).

Artiklane i den andre bolken tek føre seg den skandinaviske påverknaden på språket som vart tala i områda dei kom i kontakt med. Også her fokuserer fleire av artiklane på dei nordlegaste av dei britiske øyene (P. Gammeltoft, A. Kruse, A. Jennings), men med vekt på namnegranskingar. Språkutviklinga i Normandie er også representert her (G. Fellow-Jensen, E. Ridel), samt ei fyldig oversikt over runeinskripsjonar funne på dei britiske øyene (M. P. Barnes).

Tittelen på den tredje bolken – *Evidence for the impact of Christianity on Scandinavia* – signaliserer at fokuset ligg på verknadane av kristendomen på Skandinavia. Dette dekkjer berre delvis innhaldet i innlegga. Meir generelt handlar det om møtet mellom kristendom og heidendom, slik dette møtet fann stad ikkje berre i dei skandinaviske områda (S. Brink, T. Nyberg), men også på vesterhavs-

øyene (C.D. Morris) og i dei slaviske områda langs austersjøen (J.M. Jensen). Vi får også innblikk i korleis den romanske kyrkjekunsten i Danmark speglar den kulturelle kontakten mellom Skandinavia og Europa og den sosiale konteksten kunsten inngjekk i (A. Bolvig).

Den siste bolken tek utgangspunkt i skriftlege kjelder til kontakt, konflikt og sameksistens i perioden. Her spenner innlegga naturleg nok ganske vidt, frå anglo-normanniske kjelder som kastar lys over vikingar på kontinentet (J. Jesch, B. J. Levy), via den danske kongemakta si bruk av tyske panegyriske dikt (A. V. Murray) og islendingar sitt syn på nordmenn (C. Callow), til forholdet mellom norrøn litteratur og skriftspråk og kulturelle impulsar frå det latinspråklege Europa (Úlfar Bragason, T. Spurkland, R. Eldevik, S. Bagge).

Det går vonleg fram at dette er ei framstilling som famnar vidt og som kryssar faglege skiljeliner og tradisjonelle geografiske inndelingar. Men her ligg det også ei stor utfordring for redaktørane. For at framstillinga skal gi noko meir enn 24 tilsynelatande uavhengige bidrag til eit stort fagfelt, er det naudsynt at stoffet blir organisert og sett i ein vitskapleg samanheng slik at skjeringspunkta, dei motstridande synspunkta og parallellane blir løfta fram. Veikskapen til denne artikkelsamlinga ligg etter mi meining nettopp her. Organisering av stoffet er i enkelte tilfelle med på å gjere det vanskelegare enn nødvendig for lesaren å få auge på korleis same tema er handsama frå ulike vinklar av ulike bidragsytarar til boka, og redaktørane har heller ikkje freista å kompensere for dette gjennom ein innleiande presentasjon som siktar mot å trekkje parallellar og lyfte fram tendensar i forskingsarbeida som ligg føre. La meg gje eit eksempel.

Seks av artiklane i denne samlinga diskuterer på ulike måtar tilhøvet mellom keltiske og skandinaviske folkegrupper i dei nordlegaste områda av dei britiske øyene: Orknøyane, Shetland, Hebridane og Skotland. Av di forfattarane brukar noko ulike metodar og materiale (arkeologiske funn, stadnamn, skriftlege vitnesbyrd osv.) er artiklane spreidde over tre av dei fire bolkane i boka, trass i at dei alle rører ved eit av dei mest sentrale og omdiskuterte spørsmåla i denne regionen si eldste historie: korleis arta møtet mellom vikingar og keltarar seg i desse områda? For Orknøyane og Shetland sin del kjenner vi godt til resultatet. Den keltiske kulturen bukka under, og ved inngangen til høgmellomalderen var desse områda kulturelt og politisk ein del av den norske maktsfæren. Men *korleis* denne prosessen føregjekk veit vi mindre om. Handlar det fyrst og fremst om konflikt? – eit hardt og brutalt møte mellom to kulturar – eller var det ein fredeleg prosess, fremja av handel og kulturell utveksling over tid, som enda med assimilasjon av

den keltiske kulturen? Debatten har gått føre seg i mange år, og blir gjerne framstilt som eit ordskifte mellom to motståande leirar: *Krig eller fred..*¹

Artiklane som tek for seg vikingar på vesterhavsøyene i denne samlinga viser ein klår tendens til å sjå dette fyrst og fremst som eit fredeleg kultur møte. Olwyn Owen meiner gravfunnet ved Scar gjev uttrykk for at piktar og vikingar levde side om side på Orknøyane. At det keltiske elementet etterkvart forsvann, meiner han kan henge saman med dei vanskeleg politiske tilhøva for piktane på det skotske fastlandet. Peder Gammeltoft legg også vekt på at kontakten mellom dei skandinaviske vikingane og den keltiske befolkninga i starten var fredeleg, men at den etterkvart vart meir intensiv og kanskje også meir aggressiv. Det ser også ut til å vere semje om at *papane* ikkje lenger kan oppfattast som einebuarar som hadde slått seg ned der det ikkje budde folk, men heller som representantar for ei religiøs og politisk makt som dei norrøne nykomarane måtte ta omsyn til, jf. også Christopher Morris.

Dersom vi skal trekkje noko konklusjon frå artiklane som diskuterer tilhøvet mellom folkegruppene på Orknøyane og Shetland må det bli at fokuset ligg på fredeleg sameksistens framfor konflikt. Om dette er eit utslag av det Brian Smith ser som ein tendens hos arkeologar til å motsetje seg ideen om at kulturar endrar seg på grunn av invasjon,² skal vi ikkje ta stilling til her. Viktigare er det at bidra i denne artikkelsamling kvar for seg og i relasjon til ein annan har relevans for ein større debatt som har gått føre seg i lengre tid, og som framleis har aktualitet. Ei betre organisering av artiklane hadde utvilsamt vore til hjelp, samt ein fylldigare innleiande kommentar til innhaldet.

Trass innvendingane ovanfor er det ikkje vanskeleg å vere samd med redaktørane Jonathan Adams og Katherine Holman i at dette er ei samling artiklar som gjev lesaren eit unikt høve til å studere relasjonane mellom Skandinavia og Europa. Samlinga inneheld mange interessante analysar som på kvar sin måte nyanserer vår kunnskap om kulturell kontakt i mellomalderen. Mellom anna fungerer Sverre

¹ Jf. I. A. Crawford. 'War or Peace; Viking Colonisation in the Northern and Western Isles of Scotland' i H. Bekker-Nielsen et. al. (eds.), *Proceedings of the Eighth Viking Congress*, 1981. Sjå B. Smith. 'The Picts and the Martyrs or Did Vikings Kill the Native Population of Orkney and Shetland', *Northern Studies* 36, 7–32 for ei fylldig framstilling av debatten kring dette temaet, samt J. Bäcklund, 'War or Peace? – The Relations between the Picts and the Norse in Orkney', same stad, 33–48; W. P. L. Thomson. *The new history of Orkney*. Glasgow 2001.

² B. Smith. 'The Picts and the Martyrs', s. 9.

Bagge sin artikkel – som har fått plass sist i samlinga – svært godt til å setje tilhøvet mellom Skandinavia og omverda, så vel som dei kulturelle ulikskapane innerter i Skandinavia, inn i eit større perspektiv.

Bente Opheim Brathetland, fødd 1971, er dr.art.-stipendiat ved Historisk institutt, Universitetet i Bergen (Sydnesplassen 7, N-5007 Bergen) og høgskulelektor ved avd. for lærarutdanning, Høgskulen i Bergen. E-post: bente.brathetland@hib.no. Har skrive hovudoppgåve om slektskap og venskap som partidannande faktorar i dei norske innbyrdesstridane, og arbeider for tida med å slutføre ei doktoravhandling som mellom anna ser på samanhengen mellom sosiale nettverk og konfliktrar innan den norske eliten på 1100 og 1200-talet.
